

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה החשובה ודופת צדקה וחסד מרת **ורדה שניצר** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה" ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"
 חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת בבא בתרא קמ"ט-קנ"ה

גליון מס' 556

בס"ד, ב' שבט תש"ע

השבוע בגליון

- ◆ מדוע כמעט לא נמצא רב לקהילת פרנקפורט?
- ◆ ניתוחי מתים - כיצד ומתי?
- ◆ מהו המקור לכך שאין רשות לנוול את המת?
- ◆ עדות של קטן שתהפוך אותו לגדול...

- ◆ כשהכומר אסר על האיכרים לרכוש את החמץ של היהודים
- ◆ "אודיתא" הקניין הגדול שבכל הקניינים
- ◆ פרשת הגט מקליווא

◆ הפולמוס שהקיף את העולם התורני

דבר העורך

כשהכאב חלף כלא היה

הכאבים תכופים ובאו בזרועות גלים גלים. מכאן, משם, מן הכתף ומן הפרק, לפתו הללו את ידו הימנית וכירסמו ביציבותה. מעולם לא היה חסון וחזק, אך יודעי דבר ציינו כי אין כל משמעות לכך מול הראומטיזם. הוא חולף על פני אברים ומותרים שמוטים ומדולדלים, ללא התחשבות בעברם המפואר. חסונים, כנידפים מפני כל רוח, אינם יכולים לעמוד בפניו. הוא לא הניח לכאביו להפסיקו מלימודו, אף לא לרגע אחד, אך משהלכה ידו ונחלשה וכמעט יצאה מכלל שימוש עד שאפילו פרוסת לחם לא היה מסוגל לחתוך באמצעותה, החליט כי אין מנוס מלהתחיל לדרוש ברופאים ולהתעסק בתרופות.

לא בקלות עלה בידו להנתק מלימודו ולהלך בין הרופאים. עצם המחשבה על הזמן הרב שילך לאבדון בעת שישוטט בין חכמי הרפואה גרם לו צער רב. הגאון רבי דב בער קראסיק זצ"ל, רבה של קרלויץ, נודע כאחד מגדולי דורו. ספרו "פתחי עולם" אשר חובר על ידו, קדם ל"משנה ברורה" אך במעט, וה"חפץ חיים" אף מזכירו פעמים מספר. מלבד זאת חיבר רבה של קרלויץ ספרי הלכה רבים שנתפרסמו מאד בזמנו, והגהותיו על הרמב"ם נכללות עד היום בכל המהדורות המודפסות של ה"יד החזקה".

דף קמט/א ו ליקנינה באודיתא

כשהכומר אסר על האיכרים לרכוש את החמץ של היהודים

בעלות על נכסים ניתנת להעברה מאדם לרעהו בקניינים שונים, מהם קניינים הבאים לשימוש באופן תדיר, ומהם לעיתים רחוקות יותר: כסף, שטר, חזקה, משיכה, מסירה, הגבהה, חליפין, קניין אגב ובחצרו של הקונה. סוגייתנו מציינת דרך נוספת לחילופי בעלות על נכסים - "קניין אודיתא", אשר כשמו כן הוא, בעל החפץ "מודה" שהחפץ שייך לפלוני, אף על פי שהכל יודעים שאין הדבר כן. מאחר שבכל הש"ס אין "קניין אודיתא" מוזכר אלא בגמרתנו, כאן המקום לעמוד על מהותה של דרך מעניינת זו להעברת בעלות על נכסים.

לפני שנים רבות גזר כומר מרושע על "שומעי לקחו" לכל יהינו לרכוש את חמצם של היהודים בערב פסח. בעקבות הוראתו נמנעו איכרי הכפר מקניית החמץ, למרות שהם עצמם לא היו שונאי ישראל מובהקים.

הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל ("אמרי יושר" ח"א סימן ג), הציע דרך מקורית לפתור את הבעיה: "הבה נודה כולנו בפה מלא, שהחמץ שייך לנכרים, וקניין אודיתא זה יעביר את החמץ לבעלות הנכרים" מבלי שהם בעצמם יידעו על כך, וכמובן, שעובדה זו תעלם גם מעיני הכומר. כדי לדעת אם ניתן לפעול לפי הברקתו הגאונית, עלינו לעיין מעט בשיטות השונות המסבירות כיצד פועל "קניין אודיתא".

"אודיתא" הקניין הגדול שבכל הקניינים: יש הסוברים כי הנחרצות הטמונה בדברי בעל הנכס האומר: "חפץ זה שייך לפלוני", מעידה על גמירות דעתו המלאה להקנות חפץ זה לאותו פלוני. לדבריהם, "קניין אודיתא" הוא קניין ככלל הקניינים ("שיטה מקובצת" בבא בתרא שם, בשם תוספות הרא"ש, "קצות החושן" סימן מ' סק"א וסימן קצ"ד סק"ד, ע"פ תוס' בבא מציעא מו/א ובבא בתרא שם), וה"נודע ביהודה" (שו"ת מהד"ק חו"מ סימן ל') אף מכנה אותו "הקניין הגדול שבכל הקניינים". לדבריהם, ברגע ההודאה, הופך המקבל לבעל החפץ (ריטב"א בבא מציעא מו/א. שו"ת הרשב"א ח"ד סימן נ, וע"פ ב"אמרי בינה" דיני הלואה סימן ט"ז). לעומת זאת, יש הסוברים, כי כוחו של "קניין אודיתא" אינו אלא בכך שבעל החפץ יכול לחייב את עצמו, כאילו החפץ שייך לפלוני, ואין החפץ עובר לבעלותו של המקבל, אלא הוא רשאי לתבעו בבית דין על סמך הודאתו של בעל החפץ [יש הסוברים, שאודיתא מועיל בשכיב מרע בלבד, ושאינן "קניין אודיתא" נחשב לקניין ככלל הקניינים

צניצוי נשמת

מרת **חיה פרנס** ע"ה
 ב"ר אברהם אבא ז"ל
 נלב"ע ג' בשבט תשס"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י בניה
 הר"ר אלימלך וישראל פרנס ומשפ' שיחיו

צניצוי נשמת

הר"ר **צבי זליכוב** ז"ל
 ב"ר חיים הכהן ז"ל
 נלב"ע ז' בשבט תשכ"ה

תנצב"ה

הונצח ע"י משפחות זליכוב שיחיו - ת"א

צניצוי נשמת

הר"ר **אברהם אריה לייב**
הפטקה ז"ל
 ב"ר שלמה ז"ל נלב"ע ו' בשבט תשנ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם לונדנר** ז"ל ב"ר דניאל הלוי ז"ל

נלב"ע ג' בשבט תשס"ב תנצב"ה

הונצח ע"י יידינו הר"ר יצחק לונדנר ומשפ' שיחיו - רעננה

(עיטור אות ה' או"ז סימן תשנ"ב תשב"ץ ח"א סימן קנ"ב וח"ג סימן שכ"ה), אך רוב הפוסקים סוברים שקניין זה מועיל גם בבריא (עיי' ש"ך חו"מ סימן ס' ס"ק ל"ב ו"קצות החושן" סימן קצ"ד).

כעת נשוב ליהודי הכפר ונגלה, כי לפי הסוברים ש'קניין אודיתא' הוא קניין ככל הקניינים, אכן יוכלו היהודים להערים על הכומר ולהעביר את החמץ לרשות הנכרים. אולם אם 'קניין אודיתא' אינו אלא הודאה שבאמצעותה אפשר לחייב את בעל החפץ להעבירו לאותו שהודה כי הוא שלו, ייאלצו היהודים למצוא פתרון אחר לבעיה ההלכתית שהניח הכומר לפתחם, שהרי הגויים לא יתבעו מהם את החמץ, מחמת חששם מהכומר.

דף קנ"ב/א אם בריא הוא עליו להביא ראיה שהיה שכיב מרע

פרשת הגט מקליווא

אין מקרי גירושין רבים המכונים בשם המיוחד להם ואשר פרטי האירוע והסיבות שהובילו לגירושין אלו, מתועדים בפרוטרוט. כזה היה גורלם של יצחק איציק ניירבורג ולאה גונצהויזן, שניהם מגרמניה, אשר התגרשו לפני כמאתיים שנה, זמן קצר ביותר לאחר שנישאו, בח' אלול ה' תקכ"ו בעיר מנהיים שבגרמניה, ומאז נקבע שם דבר בספרי ההלכה - "פרשת הגט מקליווא".

עריכת הגט בגבול גרמניה הולנד: מיד לאחר החתונה התכנס החתן בתוך עצמו ומפעם לפעם פלט משפטים סתומים. בשבת "שבע ברכות" נטל החתן את צרור הנדוניה, 94 קרולין זהב, וברח לכפר סמוך! כשהוציאוהו ממקום מחבואו הוא הסביר, כי נאלץ לברוח ולחלל שבת משום ש"כל אבריו רעדו ואימת מוות נפלה עליו". עדיין, משום מה, לא ביקשו בני משפחת הכלה גט מייד. לאחר השבת השנייה קרא החתן לרבי שמעון קופנהגן, קרובה של הכלה, ושח לו כי הוא שרוי בסכנה גדולה ועליו לנטוש את המדינה באופן מידי, ולפיכך הוא מבקש להעניק גט כריתות לאשתו. בעיר בון, בה שהה החתן, לא היה בית דין לסידור גיטין, ולפיכך, הפמליה המשפחתית פנתה לסדר את הגט בקליווא אשר בגבול גרמניה עם הולנד, בהתאם לכוננת החתן לברוח לאנגליה דרך הולנד.

הגאון רבי ישראל ליפשיץ, רבה של קליווא וסבו של בעל ה"תפארת ישראל", סידר את הגט, לאחר שחקר היטב את הבעל אשר חזר והצהיר, כי צפוי לו מוות בטוח אם לא יימלט לאנגליה. בטרם עזיבת הבעל את העיר, גם סודרו הנושאים הכספיים בין בני הזוג, והצדדים נפרדו לדרכם. **הפולמוס שהקיף את העולם התורני:** כאשר נודע למשפחת החתן במנהיים את כל אשר קרהו, חרה היטב הדבר לאביו, ובנוסף קצף חרונו על הטיפול בנושאים הכספיים, שלדעתו, סודרו לרעת בנו. לפיכך הוא פנה לרבה של מנהיים ולרבני פרנקפורט בבקשה לפסול את הגט בטענה, שהמגרש היה שוטה, ושוטה פסול לגירושין. אכן, זמן קצר לאחר מכן הוציאו רבני פרנקפורט ומנהיים פסק הלכה ארוך ומנומק לפיו הגט פסול והנערה אשת איש היא ואסורה להנשא. בני משפחת הכלה לא שקטו על שמריהם ופנו גם הם לגדולי הדור והפולמוס התורני החל להדהד ברחבי העולם היהודי, עד אשר כל גדולי אותו הדור, ללא יוצא מן הכלל, חיוו דעתם בפרשה זו. תשובותיהם של חלק מן הפוסקים אף הודפסו, כגון: "נודע ביהודה", "שאגת אריה", רבי שאול מאמסטרדם, "קרבן העדה", "מרכבת המשנה", "סדרי טהרה", רבי יצחק הלוי מהמבורג, מריעב"ץ, ועוד.

מדוע כמעט לא נמצא רב לקהילת פרנקפורט? כה רבים היו הרבנים שהביעו את דעתם בנידון, עד שמספר שנים לאחר מכן, כשכסא הרבנות בפרנקפורט התרוקן, חיפשו פרנסי העיר רב שלא חלק על דעתם של רבני העיר הקודמים ולא מצאו כי אם שלשה מועמדים... למעשה, מלבד רבני פרנקפורט, אשר נותרו בדעתם שהבעל היה שוטה וגיטו אינו גט, כל הרבנים האחרים התירו את האשה להנשא לאחר. בשורות הבאות נעסוק בתשובתו המעניינת של הגאון בעל "שאגת אריה" (התפרסמה בשו"ת "אור הישר" ומופיעה גם בסוף ספרו "שאגת אריה", בסימן ב' בתוספת).

בסוגייתנו מובאת דעת רבי נתן, כי שכיב מרע שהתאווש מחליו, רשאי לחזור בו מן המתנות שחילק על ערש דווי, מאחר שבאותה שעה היה בטוח כי הוא שרוי ברגעיו האחרונים עלי אדמות ושוב לא יזדקק לרכושו. אולם, מה יהא הדין כאשר אין ידוע מה היה מצבו של מחלק המתנות בשעת החלוקה, האם חולה היה או בריא היה? אומרת הגמרא, שיש לבדוק מהו מצבו של הנותן **היום, ברגע זה**, בשעה שאנו מסתפקים מה היה מצבו בשעת הנתנה. אם בריא הוא היום, כך גם עלינו להתייחס אל שעת הנתנה, ואם חולה הוא היום, כך גם עלינו להתייחס לאותו זמן, אלא אם כן אחד הצדדים **יוכיח** שאין הדבר כן [גם לדעת רבי יעקב החולק על רבי נתן, היינו, רק נגד חזקת ממון].

כעת, נשוב לגט מקליווא. בשוך המהומה, כאשר נתבקש לקבוע אם בעל זה היה שוטה בשעת הגירושין אם לאו, לא תהא בידינו הכרעה ברורה. הרי יש שצידדו לכאן ויש שצידדו לכאן והנסתר רב על הגלוי. אם כן, לפנינו ספק אם הבעל היה שוטה בשעת הגירושין או שפוי. לאור האמור, יש, איפוא, לבדוק את מצבו היום. כאן, כותב בעל "שאגת אריה", אני עצמי מעיד שכיום הוא שפוי, מאחר שהבעל המגרש עבר דרך מיץ בדרכו ללונדון, וה"שאגת אריה" עכבו בביתו במשך שלושה ימים ומצאו שפוי. לפיכך, הורה בעל "שאגת אריה" כי האשה מיוחררת מכבלי עגינותה, והגט ניתן

לא פלא, איפוא, כי גאון עצום זה חס על כל רגע מזמנו, וכאבו על ביטול התורה מאונס שצפוי לו, רב היה מן הכאב שלפת את ידו.

לפתע, נזכר הגאון, כי מזה זמן רב הוא עוסק בכתיבת ספרו "פתחי עולם" על "שולחן ערוך" חלק "אורח חיים", ספר אשר יסכם את ההלכות כפי פסקי גדולי הפוסקים. הוא הועיד את הספר לכל אדם, תלמיד חכם כעם הארץ, צורב כאיש פשוט, וראה חשיבות מרובה ביצירתו זו. אלא שלאחרונה נטל פסק זמן ממלאכת הכתיבה, עקב טרדות שונות ומטלות תכופות.

"שמא", הררה הגאון, "אולי... אולי... חולשת ידי, הכאבים הנוראים באו על שום כך? אפשר מבקשים הם לזרזני ולהזכירני "על מי נטשת את הצאן"?

רבי דב בער תכף מעשה למחשבה. בעמל הוא נטל את הקולמוס בידו, ובעוד צירי כאב חדים כמחט חותכים בבשרו, טרח לייצב את ידו כדי לטבול את הקולמוס בקסת הדיו. והנה, לפתע, ידו כותבת! כוחה חזר אליה והנה היא מבריאה לגמרי. הכאבים, החולשה, הראומטיזם - כולם נעלמו כלא היו!

תחושת רפיון מענג פשתה בזרועו. כהרף עין התפוגגו כאביו ויסוריו ולידו היתה עדנה.

עתה כבר עסק רבי דב בער במלאכתו, מלאכת הקודש, במרץ וללא הפסקה.

ברם, בחלוף זמן מה, מחמת טרדות ועיכובים שונים הוא נאלץ לזנוח את כתיבתו שנית, וזמן קצר לאחר מכן, ידו חלתה מחדש. הפעם, רבי דב בער לא המתין רבות. "הלא תרופתי ידועה", אמר לעצמו, נטל את הקולמוס והמשיך במלאכת כתיבת ספרו ועריכתו עד גמירא.

שוב לא חלתה ידו לעולם!!!

מעשה רווי קדושה זה כלול בהקדמה לספר "פתחי עולם" של רבי דב בער קראסיק זצ"ל, ונמסר לנו על ידי יהודי נכבד, אשר בספרייתו הענפה מצוי ספר נדיר זה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. תחבולתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

פנינים

דף קמט/א אי בחליפין

לא כל אחד רשאי לנעול נעלים!

בעיירה אמסטוב, לא היה בנמצא רופא קבוע. רק לעתים רחוקות היה מזדמן הרופא לעיירה, ואז היה גם נוהג לערוך ביקור נימוסין אצל הרב, רבי אפרים צבי איינהורן, ולשוחח עמו בענייני חכמה.

פעם שאל הרופא, שהיה ממוצא יהודי, מהו פשרו של קניין חליפין, שסידודו הוא מהפסוק (רות ד/ז) "שלף איש נעלו ונתן לרעהו".

ענהו רבי אפרים צבי: עיקרו של קניין חליפין הוא ההסכמה שבין השניים, והיותם מאמינים זה לזה. יסודה של הנאמנות הוא בכח הדיבור שבו

חנן הבורא את האדם והוא מותרו מן הבהמה. אדם שאינו עומד בדיבור אינו נעלה מן הבהמה, ואין לו זכות להתנשא עליה ולהשתמש בבהמה ועורה. לרמוז את כל זאת שולפים נעל בעת קנין חליפין כאומר, אם אין אתה עומד בדבורך - אסורה עליך לבישת נעליים העשויות מעור בהמה, שכן אין אתה נעלה ממנה כלל... (שארית אפרים דב).

דף קנ"ב/ב נכסים שיש להם אחריות...

טעות סופר

סח הגאון רבי בן ציון ברוק זצ"ל, ראש ישיבת "בית יוסף" נובהרדוק שבירושלים:
בהיות הסטייפלער זצ"ל בחור בישיבת נובהרדוק שבבאליסטוק, היה טורח בדרכים שונות ומגוונות להחזיר בטחון ואמונה בין חבריו בני הישיבה.
לכבוד פורים תלה 'דף גמרא' פורימי עם 'רש"י', ובו נאמר בין השאר:
"אין בוטחין לא בנכסים שיש להם אחריות [נדל"ן] ולא בנכסים שאין להם אחריות [בכסף], אלא במי שאמר "והיה העולם"... זו היתה ה'משנה'. וה'גמרא' היתה: "אמר רב נובהרדוקא - אחריות טעות כופר"... פירש 'רש"י': אחריות - מי שנותן ושם אחריותו על הנכסים הרי הוא כופר... (פניני רבינו קהילות יעקב עמ' י"ח).

כדת וכדין [תשובת ה"שאגת אריה" מורכבת מסברות רבות, פלפולים עמוקים ויסודות הלכתיים אשר הגליון אינו יכול להכילם, הן מקוצר המצע והן מחמת עמקם. אנו התייחסנו לסברא אחת הקשורה לסוגייתנו, ללא כל התמיכות, הסימוכין והראיות שהגאון בעל ה"שאגת אריה" סומך על ידם סברה זו עד שהוא מגיע להכרעה הסופית]. בשולי הדברים נציין, כי יש אומרים שזמן מה אחר כך חזר המגרש לגרמניה ונשא את אשתו שנית. לדעת אחרים לא היו דברים מעולם.

דף קנ"ד/א מעשה בבני ברק

ניתוחי מתים - כיצד ומתי?

מאז ומקדם בקשו חכמי הרפואה ללמוד ולהחכים מגופות בני אדם שנפטרו לאחר מחלה. מחד גיסא ניצב האיסור לנוול את המת, ומאידך גיסא קיים הרצון לנסות להציל חיים יקרים של חולים במחלה דומה על ידי הידע שיילקט. לכל הפוסקים העוסקים בנושא ברור היה, כי אין כל היתר לשמר אבר של נפטר יהודי ולעכב את קבורתו. כמו כן ודאי כי אין לבצע כל פעולת ניוול, היינו, אפילו חיתוך בלבד, כדי ללמוד את חכמת הרפואה. אמנם, רופא טוב אינו אלא מי שלומד את חכמתו תוך ניתוח גופות בני אדם, אך אין כל היתר לעשות זאת בגופות יהודים שבנתיחתם יש איסור חמור, ואפשר ללמוד רפואה על גופות של אינם יהודים אשר הביעו את הסכמתם לכך.

במאמר זה נעסוק במקרה של יהודי שנפטר בבית חולים ממחלה מסויימת, ובסמוך למיטתו שוכב יהודי חולה אנוש באותה מחלה, והרופאים מבקשים לנתח את גופת הנפטר כדי ללמוד כיצד לנתח את החולה באופן היעיל ביותר, ועל ידי כך להציל את חייו. בטרם נעסוק בנושא זה ראוי לצטט את דברי בעל "נודע ביהודה" (שו"ת מהדורה תנינא יו"ד סימן ר"י) הכותב: "ואפילו רופאי האומות אינן עושים נסיון בחכמת הניתוח על ידי שום מת כי אם בהרוגים על פי משפט או במי שהסכים בעצמו בחייו לכך". כלומר, באותה תקופה כל הרופאים נהגו זהירות מופלגת בגופות הנפטרים, ובכל זאת, אפשר למצוא בלשונות הפוסקים דאז ביטויים המצביעים על חששם הגדול כי היתר במקרה מסויים, עלול להוות פרצה עצומה לבזיון המתים ולניווולם. כהרגלנו, איננו עוסקים בהלכה למעשה, כי אם בהעלאת נושאים הלכתיים אקטואליים על בימת הדף היומי. לפיכך, המאמר שלפנינו אינו כולל את כל השיטות, הסברות וההסברים, כי אם שתי שיטות עיקריות של גדולי הפוסקים. תחילה נפתח בדברי סוגייתנו, המהווה בסיס למחלוקת איתנים בין הפוסקים.

כבר בזמן המשנה תפסה ההלכה במה מרכזית בחייה התוססים של העיר בני ברק, וכך, מספרת הגמרא, התייצבו בה שני אנשים לפני רבי עקיבא, ובקשו ממנו היתר לפתוח את קברו של קרובם שמכר קרקעות בטרם מותו, כדי לבדוק אם בשעת מותו הוא כבר היה "גדול" לפי דיני התורה. כנגדם, התייצבו סוחרים זועמים שקנו מן המת קרקעות אותן הוא ירש מאביו, וטענו, כי הוא היה "גדול" בשעה שמכר קרקעות אלו. לשאלה זו השלכה ממונית כבדת משקל. שכן, אדם אינו ראוי לבצע עסקת מכר בקרקע כי אם בבגרותו, משום שמי שאינו מגיע לבשלות שכלית מוגמרת, אינו רשאי לבצע עסקאות בקרקעות. לפיכך, בקשו היורשים לחפור את קברו כדי להוכיח שהנפטר לא הגיע לבגרות, וממילא על הקונים להשיב להם את הקרקעות. אולם רבי עקיבא אסר עליהם לעשות כן, הן משום שאין כל וודאות שהם יצליחו לקבוע אם הנפטר היה גדול או קטן בשעת מותו, והן משום שאין רשות לנוול את המת.

מהו המקור לכך שאין רשות לנוול את המת? ובכן, שאלה זו היא שאלת השאלות. לדעת בעל "בנין ציון" (סימן קע"א), תשובתו זו של רבי עקיבא קבעה מסמרות של ברזל שאין לנוול את המת, והעושה כן הרי הוא **כגוזל את המת**. אין, אפוא, כל היתר לנוולו גם לא כדי להציל חיים של אחר. שמא תאמר, הלא פיקוח נפש לפנינו? ובכן, מאחר שהמת פטור מכל המצוות, אין הוא מצווה להציל את החולה, ולפיכך, אין לאיש רשות לנוולו ולגרום לו צער כה רב. הנה, מוכיח ה"בנין ציון", הרי אדם שעומד למות, **אינו רשאי להציל את עצמו ממתה** על ידי גזילת ממון חברו! אם הוא יודע שלא יוכל להשיבו לבעליו (עיי' בבא קמא ס'ב וברש"י ובתוס' שם). קל וחומר שאסור לאדם לבזות את חברו ולנוולו [ועיי"ש אם הקרובים רשאים לאשר את הניווול אף בפיקוח נפש].

אולם בעל "נודע ביהודה" (מהדורת יו"ד סימן ר"י) ובעל "חתם סופר" (שו"ת יו"ד סימן של"ו) חולקים וסוברים, כי דברי רבי עקיבא בדבר האיסור לנוול את המת, אינם שונים מכל איסור שבתורה, וכפי שכל איסורי התורה נדחים מפני פיקוח נפש, כך גם האיסור לנוול את המת נדחה מפני פיקוח נפש ו"קרוב הדבר לוודאי" שאין איסור בדבר.

דף קנ"ה/ב ועמדו שני האנשים וליכא

עדות של קטן שתהפוך אותו לגדול...

בסוגייתנו מבואר שקטן פסול לעדות, שנאמר (דברים יט/יז) **וְעִמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים** - **אנשים** כשרים להעיד ולא קטנים. בקשר לכך, מסתפק בעל "מנחת חינוך" (מצווה ד' אות י"ד) בשאלה

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
 נשגר בזאת ברכת מזל טוב
 לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו

הרה"ג משה פורטנוי שליט"א
 ביהמ"ד אילת השחר - מושב חזון
 לרגל הולדת הבן

הרה"ג מתתיהו פינקוס שליט"א
 משטרת ישראל, המטה הארצי - ירושלים
 לרגל הולדת הבן

הרה"ג עמוס קרעי שליט"א
 ביהמ"ד זכרון מאיר - טבריה
 לרגל נישואי הבת

בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

העלון יוצא לאור ע"י

מאורות הדף היומי

משרד ראשי:
 רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
 Wagman street 1
 ת.ד. 471 בני-ברק P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
 טל: 03-5775333
 פקס: 03-7601020
 אימייל: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד הזמנות 151-500-700

מעניינת: כידוע, על בית הדין לקבל את עדותם של הבאים להעיד בפניו. בשלהי חודש ניסן הופיעו שני בני אדם בפני בית הדין, כשהם מבקשים להעיד שראו את הלבנה בחידושה ולפיכך, לאחר קבלת עדותם, אפשר לקדש את החודש הבא ולהכריז על ראש חודש אייר. אולם, בירור קצר עם העדים העלה, כי הם יהיו בני י"ג שנים ב... ראש חודש אייר. כלומר: כעת הם קטנים, אך אם בית הדין יקבל את עדותם יוברר למפרע, שבשעת עדותם הם כבר היו גדולים, וממילא אפשר ניתן לקדש את החודש על פיהם. יש, איפוא לדעת, אם ניתן לקבל את עדותם, ואם כן, האם בית הדין **חייב** לקבל את עדותם ככל עדים אחרים?

ובכן, עונה ה"מנחת חינוך", הדבר נתון לשיקול דעתו של בית הדין. אם ירצו - רשאים הם לקבל עדות זו, שהרי לאחר ההכרזה על ראש חודש אייר, יתברר למפרע שעדים אלו היו כשרים. אולם אין **חובה** עליהם לקבל את עדותם, שהרי בשעה שהם ניצבים בפני בית הדין, קטנים המה [עיי"ש שהיינו לתי"א בתוס' במכות ב].

שאלה מעניינת נוספת נקשרת לסוגייתנו מדברי רש"י (בבא קמא פח/א ד"ה "פסולה לעדות"), החורג מהרגלו ומוסיף סברה משל עצמו לדרשת התורה הפוסלת את עדותו של קטן. קטן, אומר רש"י, הרי אינו בר-עונשין ואם יזימו את עדותו לא ניתן יהיה להענישו, ולפיכך אין הוא רשאי להעיד, שהרי כלל נקוט בידינו שאין לקבל אלא "עדות שאתה יכול להזימה". לכאורה, מדוע ראה רש"י צורך להוסיף סברה על דרשת התורה? ולחילופין, לאחר סברה נפלאה זו, מה צורך יש בדרשת התורה? בספרי האחרונים אנו מוצאים מספר הסברים מפולפלים ליישוב השאלה.

הגאון רבי דוד רפפורט (הגהות צמח צדק לשו"ת רעק"א מהדורא קמא סימן קע"ו) מתאר את המקרה הבא, שעל ידו הוא מחדד את הצורך בסברתו של רש"י כתוספת לדרשת הפסוק. נניח, אומר הגאון, שבית הדין קיבל את עדותם של שניים, ולאחר מכן התעורר ספק אם גדולים הם או קטנים. לאור דרשת התורה, הפוסלת קטנים לעדות, יש, איפוא, ספק לפנינו אם שניים אלו נחשבים עדים. לפיכך, במקרה זה עלינו לנהוג כבכל ספק מדיני התורה, על כל ההשלכות הנוגעות בדבר, להחמיר בספיקות דאורייתא וכדומה. אולם, סברתו של רש"י תמוטט את הספק לחלוטין ותגרום לכך שאין צורך להחמיר במאומה. שהרי גם מי שהוא ספק עד, אין אפשרות להענישו, שהרי אין מענישים על הספק. נמצא, שעדות זו נחשבת כ"עדות שאי אתה יכול להזימה" והעדות בטלה לגמרי...

הגאון רבי עקיבא איגר (שם) מתייחס לשאלה זו והוא מבאר את הצד השני - מדוע יש צורך בפסוק גם לאחר סברתו של רש"י. אין זאת, אלא משום שיש עדויות אשר לא נאמרו בהן דיני הזמה מפני שאין על מה להזים. כגון, המעיד שראה את הלבנה בחידושה, והתברר ששיקר, הרי לא התכוון להזיק לאיש בעדותו, וממילא גם אין עונשים אותו. לפיכך, יש צורך בדרשת התורה, שלעולם אין לקבל עדות של קטנים.

בעל "חידושי הרי"ם" זצ"ל מצייר בהברקה מקרה מרתק, שקצהו סובב את ראשו וחוזר חלילה, אשר באמצעותו ידו הוא מבקש לחדד את הצורך בדרשת התורה, משום שאין די בסברת רש"י לבדה. שני עדים ביקשו להעיד שראובן גדול וחייב במצוות, אך ראובן עומד עם חבריו ומבקש לערער את עדותם [עיי"ש שכתב בעצמו, שודאי אין זה שייך מבחינה מציאותית, שהרי אין אדם מעיד על עצמו]. האם בית הדין רשאי לקבל את עדותו? ובכן, לאור דרשת התורה שקטן אינו רשאי להעיד, יאמרו לו חברי בית הדין "לדברך, קטן אתה", כלומר: לשיטתך שאינך גדול, לא ניתן לקבל את דבריך, שהרי קטן פסול לעדות. אך הבה ונבדוק את פני הדברים לו היינו מסתמכים על סברתו של רש"י בלבד. לפי סברת רש"י אין מקבלים עדות של קטן, משום שאי אפשר להענישו אם יתברר שעדותו שקרית, שהרי קטן אינו בר עונשין. האם ניתן לומר כן במקרה שלפנינו? כמובן שלא, שהרי אם תוזם עדותו של ראובן, יהא זה מפני שיתברר שהוא... גדול, ואם כן ניתן להענישו... יש, איפוא, צורך מובהק בדרשת התורה.

ברכות

ללומדי הדף היומי

בקהילת אוהל ברכה, שימקין - חיפה

לרגל חגיגת סיום הש"ס

במסגרת שיעור הדף היומי הנמסר מידי ערב מפי מגיד השיעור הרה"ג ישראל נוישטט שליט"א

יהי רצון שתזכו להמשיך לקבוע עיתים לתורה מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא

השיעור נוסד: ט"ו אב תשס"ב

בברכת התורה

מאורות הדף היומי

עיוני נשמת

מרת יוכבד ציפה שכטר ע"ה

בת ר' חיים אלעזר כהן נלב"ע ה' בשבט תשנ"ד

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו הר"ר אריה ישראל שכטר שחיו

לעילוי נשמת

הר"ר אברהם וסרצוג ז"ל

ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ה' בשבט תש"ב

תנצב"ה

הונצח ע"י חתנו הר"ר יהודה יודבסקי ומשפ' שיחיו ת"א

לעילוי נשמת

מרת חנה פיגא גוטסגנדה ע"ה

בת הר"ר בנימין דוד ז"ל נלב"ע ג' בשבט תשנ"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י נכדה ידידנו הר"ר שאול חסדיאל ומשפ' שיחיו-בני ברק

לעילוי נשמת

מרת בילא עציוני-טימברג ע"ה

ב"ר ישראל ז"ל

נלב"ע ליל שב"ק ר"ח שבט תש"ס

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

יהודי יקר!

לימוד קבוע בספר "ותן חלקנו" מעניק לך אפשרות ללמוד בכל יום משנה וגמרא בביאור מבית "מאורות", והלכה יומית מ"מאורות ההלכה", ולצבור זכויות במקום הנכון.

בחודש שבט הבעל"ט

מתחילים אי"ה בלימוד משניות "סדר נשים"

לקבלת חוברת חדשית חנים, לנסיון, הנך מוזמן לטלפון: 151-500-1700

